



College voor Examen

MODERNE VREEMDE TALEN VWO

ARABISCH – DUIITS – ENGELS – FRANS
RUSSISCH – SPAANS – TURKS

Syllabus centraal examen 2012

Verantwoording:

© 2010 College voor Examens, Utrecht.

Alle rechten voorbehouden. Alles uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Inhoud

VOORWOORD	4
INLEIDING	5
1. HET NIEUWE EXAMENPROGRAMMA	6
2. TOETSSPECIFICATIE	8
2.1 DE SAMENSTELLING VAN DE EXAMENS IN PERSPECTIEF VAN HET EUROPEES REFERENTIEKADER	8
2.2 ALGEMENE BEHEERSINGSNIVEAUS, GLOBALE EN GEDETAILLEERDE DESCRIPTOREN	10
2.3 DE BEOORDELING VAN DE PRESTATIES VAN DE KANDIDATEN	13
3. VOORBEELDEN VAN EXAMENOPGAVEN OP NIVEAU A2, B1, B2, C1	14
3.1 TOELICHTING BIJ DE VOORBEELDEN	14
4. HET EUROPEES REFERENTIEKADER EN TAALPROFIELEN	15
4.1 HET EUROPEES REFERENTIEKADER	15
4.2 TAALPROFIELEN	17
5. HET KOPPELINGSONDERZOEK	19
5.1 HET EXAMENPROGRAMMA GEKOPPELD AAN HET EUROPEES REFERENTIEKADER	19
5.2 HET NIVEAU VAN EXAMENOPGAVEN EN HET EUROPEES REFERENTIEKADER	20
6. HET CENTRAAL EXAMEN	22
ZITTINGEN CENTRAAL EXAMEN	22
VAKSPECIEKE REGELS CORRECTIEVOORSCHRIFT	22
HULPMIDDELEN	22
LITERATUUR	23
BIJLAGE 1. EXAMENPROGRAMMA MODERNE VREEMDE TALEN EN LITERATUUR HAVO/VWO	24
BIJLAGE 2. DE PLAATS VAN DE MODERNE VREEMDE TALEN IN DE PROFIELEN HAVO	26

Voorwoord

De minister heeft de examenprogramma's op hoofdlijnen vastgesteld. In het examenprogramma zijn de exameneenheden aangewezen waarover het centraal examen (CE) zich uitstrekt: het CE-deel van het examenprogramma. Het examenprogramma geldt tot nader order.

Het College voor Examens (CvE - voorheen CEVO¹) geeft in een syllabus, die in beginsel jaarlijks verschijnt, een toelichting op het CE-deel van het examenprogramma. Behalve een beschrijving van de exameneisen voor een centraal examen kan de syllabus verdere informatie over het centraal examen bevatten, bijvoorbeeld over een of meer van de volgende onderwerpen: specificaties van examenstof, begrippenlijsten, bekend veronderstelde onderdelen van domeinen of exameneenheden die verplicht zijn op het schoolexamen, bekend veronderstelde voorkennis uit de onderbouw, bijzondere vormen van examinering (zoals computerexamens), voorbeeldopgaven, toelichting op de vraagstelling, toegestane hulpmiddelen.

Ten aanzien van de syllabus is nog het volgende op te merken. De functie ervan is een leraar in staat te stellen zich een goed beeld te vormen van wat in het centraal examen wel en niet gevraagd kan worden. Naar hun aard is een syllabus dus niet een volledig gesloten en afgebakende beschrijving van alles wat op een examen zou kunnen voorkomen. Het is mogelijk, al zal dat maar in beperkte mate voorkomen, dat op een CE ook iets aan de orde komt dat niet met zo veel woorden in deze syllabus staat, maar dat naar het algemeen gevoelen in het verlengde daarvan ligt.

Een syllabus is zodoende een hulpmiddel voor degenen die anderen of zichzelf op een centraal examen voorbereiden. Een syllabus kan ook behulpzaam zijn voor de producenten van leermiddelen en voor nascholingsinstanties. De syllabus is niet van belang voor het schoolexamen. Daarvoor zijn door de SLO handreikingen geproduceerd die niet in deze uitgave zijn opgenomen.

Deze syllabus geldt voor het examenjaar 2012. Syllabi van eerdere jaren zijn niet meer geldig en kunnen van deze versie afwijken. Voor het examenjaar 2013 wordt een nieuwe syllabus vastgesteld. Het CvE publiceert uitsluitend digitale versies van de syllabi. Dit gebeurt via Examenblad.nl (www.examenblad.nl), de officiële website voor de examens in het voortgezet onderwijs. In de syllabi 2012 zijn de wijzigingen ten opzichte van de vorige syllabus voor het examenjaar 2011 duidelijk zichtbaar. De veranderingen zijn geel gemarkeerd. Er zijn diverse vakken waarbij de syllabus 2012 geen inhoudelijke veranderingen heeft ondergaan.

Een syllabus kan zo nodig ook tussentijds worden aangepast, bijvoorbeeld als een in de syllabus beschreven situatie feitelijk veranderd is. De aan een centraal examen voorafgaande Septembermededeling is dan het moment waarop dergelijke veranderingen bekendgemaakt worden. Kijkt u voor alle zekerheid jaarlijks in september op Examenblad.nl.

Het CvE stelt het aantal en de tijdsduur van de toetsen van het centraal examen vast en de wijze waarop het centraal examen wordt afgenomen. Deze vaststelling wordt gepubliceerd in het rooster voor de centrale examens en in de Septembermededeling.

Voor opmerkingen over syllabi houdt het CvE zich steeds aanbevolen. U kunt die zenden aan info@cve.nl of aan CvE, Postbus 315, 3500 AH Utrecht.

De voorzitter van het College voor Examens,
Drs. H.W. Laan

¹ Op 1 oktober 2009 is de CEVO (Centrale Examencommissie Vaststelling Opgaven) opgegaan in het CvE. De CEVO bestaat niet meer, maar besluiten van de CEVO, onder meer over de syllabi, blijven van kracht zolang deze niet herzien zijn door het CvE.

Inleiding

Voor u ligt de syllabus voor het centraal examen leesvaardigheid moderne vreemde talen. In opdracht van het ministerie van onderwijs zijn voor alle havo/vwo vakken de globale eindtermen geformuleerd. Deze zijn vanaf 2007 van kracht. Ten behoeve van de centrale examinering zijn door **het College voor Examens (voorheen de CEVO)** de exameneisen gespecificeerd. Wat de moderne vreemde talen betreft leidde de globalisering van de examenprogramma's niet tot ingrijpende wijzigingen in de tot dan toe vigerende eindtermen. Wel is de specificatie van de eindtermen, met name de beschrijving van de niveaus, door een nieuwe ontwikkeling gewijzigd. Deze nieuwe ontwikkeling betreft het Europees Referentiekader (ERK)². Het ERK is uitgegroeid tot een belangrijk raamwerk voor het beleid op het gebied van het moderne vreemde talen onderwijs binnen Europa. De opbouw in niveaus en de heldere en praktische omschrijving van taalvaardigheden voor de moderne vreemde talen (mvt) maken het ERK bruikbaar als referentiekader voor de Nederlandse examenprogramma's en eindexamens mvt. De specificatie volgens het ERK is gebaseerd op de uitkomst van een onderzoeksproject, het zogenaamde *Koppelingsonderzoek*, uitgevoerd in 2005 (Engels, Duits en Frans) en 2006 (Arabisch, Turks, Spaans en Russisch) door Cito en SLO³. In dit project is de relatie onderzocht tussen enerzijds het examenprogramma en het ERK en anderzijds de examenopgaven en het ERK. Het onderzoek is in twee fases uitgevoerd. In eerste instantie is de relatie tussen de examens Duits, Engels en Frans en het ERK in kaart gebracht, in tweede instantie de relatie tussen de examens Spaans, Turks, Arabisch en Russisch en datzelfde ERK.

Leeswijzer

Deze syllabus is als volgt opgebouwd: hoofdstuk 1 gaat kort in op de globalisering van de examenprogramma's.

Hoofdstuk 2 bevat de toetsspecificatie en gaat ook in op de beoordeling van de prestaties van de kandidaten.

In hoofdstuk 3 wordt voor de verschillende ERK-niveaus naar voorbeelden van teksten met opdrachten verwezen.

Hoofdstuk 4 geeft een korte inleiding op het Europees Referentiekader en Taalprofielen (de Nederlandse uitwerking van het ERK).

Hoofdstuk 5 geeft een beschrijving van de uitkomst van het koppelingsonderzoek van het examenprogramma moderne vreemde talen aan het ERK alsmede de uitkomst van de koppeling van de examens leesvaardigheid moderne vreemde talen aan de niveaus van het ERK (standaard bepaling).

In hoofdstuk 6 tot slot wordt actuele informatie gegeven over lopende experimenten en toegestane hulpmiddelen.

Bijlage 1 bevat het examenprogramma

Bijlage 2 geeft een overzicht van de plaats van de talen in de profielen

² Council of Europe, *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*, Strasbourg, Raad van Europa, 2001.

³ Cito, *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader*, Arnhem, 2006.

Cito, *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid Arabisch, Russisch, Spaans en Turks aan het Europees Referentiekader*, 2007.

1. Het nieuwe examenprogramma

In de nota Koers VO stelt de Minister van Onderwijs:

“Ik heb al eerder benadrukt dat ik de oplossing voor de knelpunten in het onderwijs niet zoek in grote stelselwijzigingen [...]. Als we de leerling werkelijk centraal willen stellen, hebben de scholen meer ruimte nodig om maatwerk te kunnen leveren en naar eigen inzichten te kunnen werken aan verbeteringen en vernieuwingen van hun onderwijs. Het is dan ook mijn ambitie om de scholen een grote vrijheid te geven en hen in de positie te brengen om werkelijk een eigen beleid te voeren.”
(Koers VO, 2003).

De nota Koers VO heeft in verschillende notities een verdere uitwerking gekregen. Eén daarvan is de Uitwerkingsnotitie Examens Voortgezet Onderwijs (december 2004). De Minister ziet in de centrale examens een onmisbaar instrument voor de kwaliteitswaarborging voor het onderwijs. Dat houdt in dat de rijksoverheid, in samenspraak met het veld, *globale* kaders stelt ten aanzien van wat jongeren ten minste moeten leren. Dit wordt in zeer globale eindtermen omschreven.

Het examenprogramma voorziet NIET in gedetailleerde uitwerkingen, daarmee aangevend dat de scholen in principe veel vrijheid wordt geboden in het inrichten van het lesprogramma. Om echter de kwaliteit van het onderwijs te waarborgen is in opdracht van de Minister voorzien in uitwerkingen van de eindexamenprogramma's in de vorm van specificaties van de globale eindtermen.

Hierbij wordt voor de moderne vreemde talen onderscheid gemaakt in enerzijds de (lees)vaardigheid die in het centraal examen havo/vwo geëxamineerd wordt - en voor 50% het eindcijfer van de kandidaat blijft bepalen - en anderzijds de vaardigheden die in het schoolexamen worden geëxamineerd.

De specificaties voor het centraal examen zijn onder de verantwoordelijkheid van **het College voor Examens (voorheen de CEVO)** tot stand gekomen en staan vervat in deze *Syllabus*.

De specificaties van de eindtermen die in het schoolexamen worden geëxamineerd zijn onder verantwoordelijkheid van de SLO tot stand gekomen, in de vorm van *Handreikingen*⁴. In tegenstelling tot de Handreikingen van de SLO heeft de *Syllabus* van **het College voor Examens** een *verplichtend* karakter voor de inhoud en de niveaus van het centraal examen.

De specificaties voor alle vaardigheden zijn gebaseerd op de niveauaanduidingen van het ERK en de Nederlandse bewerking daarvan: *Taalprofielen*.⁵ (zie hoofdstuk 4 voor de verantwoording van Taalprofielen)

Het nieuwe examenprogramma⁶ moderne vreemde talen bestaat uit de volgende domeinen:

- Leesvaardigheid (A)
- Kijk- en luistervaardigheid (B)
- Gespreksvaardigheid (C)
- Schrijfvaardigheden (D)
- Literatuur (E)
- Oriëntatie op studie en beroep (F)

⁴ SLO, Handreiking moderne vreemde talen havo/vwo Duits, Engels, Frans, Enschede, 2007.

Handreiking moderne vreemde talen havo/vwo Arabisch, Turks, Enschede, 2007.

Handreiking moderne vreemde talen havo/vwo Italiaans, Russisch, Spaans, Enschede, 2007.

⁵ Liemberg, E. en D. Meijer, Taalprofielen, Enschede, 2004.

⁶ Voor de volledige tekst van het examenprogramma mvt, zie bijlage 1.

Het centraal examen heeft betrekking op domein A, leesvaardigheid. De onderstaande globale eindterm geldt zowel voor havo als vwo.

Domein A: Leesvaardigheid

1. De kandidaat kan:

- aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
- de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
- de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
- relaties tussen delen van een tekst aangeven;
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.

Het feit dat de eindterm leesvaardigheid voor de havo en vwo examens gelijklopend is, houdt natuurlijk niet in, dat de examens dezelfde moeilijkheidsgraad zouden moeten hebben. De specificatie ontleend aan het ERK en Taalprofielen is hierbij het middel om te differentiëren. Zie verder hoofdstuk 2.

2. Toetsspecificatie

In dit hoofdstuk komen achtereenvolgens aan bod:

- de specificatie van de examens in termen van de niveaus van het Europese Referentiekader;
- de specificatie van de examens leesvaardigheid in termen van het algemene beheersingsniveau, de globale en gedetailleerde descriptoren zoals geformuleerd in Taalprofielen;
- de beoordeling van de prestaties van de kandidaten.

Voor verantwoording van en toelichting op de keuzes die zijn gemaakt met betrekking tot de toetsspecificatie wordt verwezen naar de hoofdstukken 4 en 5. Daarin komen het ERK en Taalprofielen aan de orde alsmede de resultaten van de onderzoeken waarop de koppeling van het vanaf 2007 geldende examenprogramma en de examenopgaven aan het ERK is gebaseerd.

2.1 De samenstelling van de examens in perspectief van het Europees Referentiekader

Met behulp van de uitkomsten van het koppelingsonderzoek heeft het College voor Examens per taal en schooltype aangegeven wat het aandeel van de verschillende ERK-niveaus in één examen moet zijn. Het College voor Examens handhaaft daarmee over het algemeen de bestaande moeilijkheidsgraad van de examens. Ieder examen bestaat uit opgaven van aangrenzende ERK-niveaus.⁷

	havo	vwo ⁸
Duits	Ongeveer evenveel B1 als B2 opgaven	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met B1 en C1 opgaven
Engels	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met B1 opgaven	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met C1 opgaven
Frans	Overwegend B1 opgaven, aangevuld met A2 en B2 opgaven	Iets meer B1 dan B2 opgaven
Spaans	Overwegend B1 opgaven, aangevuld met A2 en B2 opgaven	Iets meer B1 dan B2 opgaven
Russisch	Overwegend B1 opgaven aangevuld met A2 opgaven	Overwegend B1 opgaven, aangevuld met A2 en B2 opgaven

Tabel 1: Samenstelling examens moderne vreemde talen

⁷ Het zou natuurlijk mooi geweest zijn als uit het koppelingsonderzoek was gebleken dat ieder examen slechts aan één niveau gekoppeld was. De examens blijken echter over het algemeen samengesteld te zijn uit opgaven van meer dan één ERK-niveau. De wens om voor ieder examen één bepaald ERK-niveau te kiezen ligt voor de hand, maar zou alleen uitvoerbaar zijn indien de randvoorwaarden in het moderne vreemde talenonderwijs zouden veranderen. Wanneer bijvoorbeeld voor Engels havo gesteld zou worden dat het examen het B2-niveau zou moeten dekken dan zou dit examen méér B2-opgaven moeten gaan bevatten. Daarmee zou het examen moeilijker worden.

⁸ Tekst in deze syllabus met betrekking tot het vwo is ter informatie opgenomen.

	havo	Vwo⁹
Arabisch	Overwegend B1 opgaven, aangevuld met A2 en B2 opgaven	Ongeveer evenveel B1 als B2 opgaven
Turks	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met B1 en C1 opgaven	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met enkele C1 opgaven

Tabel 1 vervolg: Samenstelling examens moderne vreemde talen

⁹ Tekst in deze syllabus met betrekking tot het vwo is ter informatie opgenomen.

2.2 Algemene beheersingsniveaus, globale en gedetailleerde descriptoren

Zoals reeds gesteld in hoofdstuk 1 is de specificatie van de globale eindterm voor leesvaardigheid gebaseerd op het ERK en Taalprofielen. In deze documenten worden voor alle vaardigheden per ERK-niveau een algemeen beheersingsniveau geformuleerd. Omdat de examenopgaven voor verschillende talen en onderwijstypen opgaven bevatten uit de ERK-niveaus A2 tot C1 beperken we ons hier voor leesvaardigheid tot de omschrijvingen van deze vier niveaus.

Algemene beheersingsniveaus

Niveau: A2

Kan korte, eenvoudige teksten lezen. Kan gedetailleerde voorspelbare informatie vinden in eenvoudige, alledaagse teksten zoals advertenties, menu's en dienstregelingen. Kan korte, eenvoudige, persoonlijke brieven begrijpen.

Niveau: B1

Kan teksten begrijpen die hoofdzakelijk bestaan uit zeer frequente dagelijkse, of aan het werk gerelateerde taal. Kan de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen in persoonlijke brieven begrijpen.

Niveau: B2

Kan artikelen en verslagen lezen die betrekking hebben op eigentijdse problemen, waarbij de schrijvers een bijzondere attitude of standpunt innemen. Kan eigentijds literair proza begrijpen.

Niveau: C1

Kan lange en complexe feitelijke en literaire teksten begrijpen, en het gebruik van verschillende stijlen onderkennen. Kan specialistische artikelen en lange technische instructies begrijpen, zelfs wanneer deze geen betrekking hebben op het eigen terrein.

Bij elk algemeen beheersingsniveau wordt in Taalprofielen ook een beschrijving gegeven van mogelijk uitgangsmateriaal, in casu de teksten. De variatie in tekstsoorten (bijvoorbeeld: artikelen, annonces, reclame, ingezonden brieven etc.) en tekstkenmerken (bijvoorbeeld: complexe structuur, abstractie, mate van onbekend vocabulaire etc.) en onderwerpen is groot.¹⁰ Verder wordt ook beschreven welke strategieën de lezer geacht wordt te kunnen toepassen bij het lezen.

Globale descriptoren

Uit de algemene beheersingsniveaus (voor leesvaardigheid) zijn descriptoren afgeleid. Dit zijn beschrijvingen van leesgedrag in bepaalde taalgebruikssituaties. Deze beschrijvingen, in het ERK 'illustrative scales' genoemd benoemen clusters van functioneel taalgebruik. Enerzijds dienen zij niet als uitputtend beschouwd te worden, anderzijds omvatten zij zoveel voorbeelden van functioneel taalgebruik dat ze als leidraad kunnen dienen bij de specificatie van de examens. We onderscheiden de volgende clusters:

- Correspondentie lezen,
- Oriënterend lezen,
- Lezen om informatie op te doen,
- Instructies lezen.

Per cluster zijn per niveau globale en gedetailleerde descriptoren uitgewerkt.

¹⁰ Bij de constructie van de examens leesvaardigheid is al lange tijd een dergelijke variatie in onderwerpen, tekstsoorten en tekstkenmerken nagestreefd.

Gedetailleerde descriptoren

De globale descriptoren zijn uitgewerkt in gedetailleerde descriptoren ('can-do statements'). Deze can-do statements worden aan een niveau-aanduiding gekoppeld: van basis gebruiker van de vreemde taal (A1 en A2) via onafhankelijk gebruiker (B1-B2) naar ervaren gebruiker (C1-C2)¹¹.

In het volgende schema wordt aangegeven op welke gedetailleerde descriptoren examenopgaven betrekking kunnen hebben. Niet elke gedetailleerde descriptor zal in elk examen even vaak voorkomen. De praktische toetsbaarheid van bepaalde teksten, met name instructieteksten en het niet-algemeen vormende karakter van bepaalde teksten, zoals zakelijk getinte teksten zijn factoren die hierbij een rol spelen.

Omwille van de overzichtelijkheid zijn steeds per cluster alle can-do statements bij elkaar gezet, oplopend van A2 tot en met C1. Bij de keuze van de can-do statements voor de examens wordt vanzelfsprekend rekening gehouden met het specifieke niveau, of de specifieke niveaus waarop de examens zich bewegen (zie voor het overzicht daarvoor par. 2.1).¹²

¹¹ Zie voor meer informatie over deze niveauaanduidingen Hoofdstuk 4.

¹² Opm. De relatie tussen tekstsoorten, leeshandelingen /-strategieën en de gedetailleerde descriptoren staat in ERK en ook in Taalprofielen overigens niet erg expliciet beschreven.

Gedetailleerde descriptoren (can-do statements)	Niveau descriptor
1 CORRESPONDENTIE LEZEN	
Kan een korte, eenvoudige brief, e-mail of fax begrijpen.	A2
Kan een korte, eenvoudige standaardbrief of circulaire begrijpen.	A2
Kan persoonlijke brieven en e-mails voldoende begrijpen om met iemand te kunnen corresponderen.	B1
Kan een eenvoudige zakelijke brief, fax of e-mail voldoende begrijpen om adequaat te kunnen reageren.	B1
Kan brieven of e-mails over onderwerpen in de eigen interessesfeer met gemak lezen en snel de essentie vatten.	B2
Kan de meeste zakelijke correspondentie van verschillende instanties begrijpen.	B2
Kan elke brief of e-mail begrijpen, eventueel met gebruik van een woordenboek.	C1
Kan alle zakelijke correspondentie begrijpen.	C1
2 ORIËTEREND LEZEN	
Kan specifieke informatie vinden en begrijpen in eenvoudig, alledaags materiaal.	A2
Kan eenvoudige advertenties met weinig afkortingen begrijpen.	A2
Kan in lijsten, overzichten en formulieren specifieke informatie vinden en begrijpen.	A2
Kan alledaagse borden en mededelingen begrijpen.	A2
Kan relevante informatie vinden en begrijpen in brochures en korte officiële documenten.	B1
Kan in langere teksten over thema's binnen het eigen interessegebied informatie zoeken.	B1
Kan snel belangrijke detailinformatie vinden in lange en complexe teksten.	B2
Kan bij allerlei soorten berichten, artikelen of verslagen snel bepalen of het de moeite waard is om deze nader te bestuderen.	B2
Kan meer complexe advertenties begrijpen.	B2
Kan snel belangrijke detailinformatie vinden in lange en complexe teksten.	C1
Kan bij allerlei soorten berichten, artikelen of verslagen snel bepalen of het de moeite waard is deze nader te bestuderen.	C1
Kan meer complexe advertenties begrijpen.	C1
3 LEZEN OM INFORMATIE OP TE DOEN	
Kan specifieke informatie begrijpen in eenvoudige teksten.	A2
Kan de hoofdlijn begrijpen van eenvoudige teksten in een tijdschrift, krant of op een website.	A2
Kan korte, beschrijvende teksten over vertrouwde onderwerpen begrijpen.	A2
Kan belangrijke feitelijke informatie begrijpen in korte verslagen en artikelen.	B1
Kan hoofdthema en belangrijkste argumenten begrijpen in eenvoudige teksten in tijdschriften, kranten of op internet.	B1
Kan eenvoudige teksten lezen voor plezier.	B1
Kan teksten begrijpen over actuele onderwerpen waarin de schrijver een bepaald standpunt inneemt.	B2
Kan literaire en non-fictie teksten lezen met een redelijke mate van begrip voor het geheel en voor details.	B2
Kan in teksten over onderwerpen van algemeen belang of binnen het eigen vak- of interessegebied nieuwe informatie en specifieke details vinden.	B2
Kan lange en complexe teksten tot in detail begrijpen, mits moeilijke passages herlezen kunnen worden.	C1
Kan met gemak literaire en non-fictie teksten lezen.	C1
4 INSTRUCTIES LEZEN	
Kan eenvoudige, goed gestructureerde instructies begrijpen.	A2
Kan duidelijk geschreven, ondubbelzinnige instructies begrijpen.	B1
Kan lange en complexe instructies begrijpen, mits er gelegenheid is om moeilijke stukken meermalen te lezen.	B2
Kan ieder installatievoorschrift of elke handleiding goed begrijpen, mits moeilijke passages herlezen kunnen worden.	C1

2.3 De beoordeling van de prestaties van de kandidaten

Bij de normering van de examens worden scores omgezet in cijfers met behulp van een algoritme dat de N-term wordt genoemd. Zelfs bij $N = 0$ hoeft een kandidaat maar 60% van de opgaven goed te hebben voor een voldoende. Het gemiddelde prestatieniveau van kandidaten is dus per definitie altijd lager dan het niveau van de opgaven.

Het koppelingsonderzoek (zie hoofdstuk 5) heeft laten zien dat de examens zich over het algemeen bewegen op meerdere ERK-niveaus. Het is dan ook logisch dat de grens tussen voldoende en onvoldoende (cesuur) die bij ieder examen bepaald wordt door **het College voor Examens (CvE)**, bijna nooit samenvalt met de grens tussen een bepaald ERK-niveau en het daarop volgende. Een deel van de kandidaten met een onvoldoende bijvoorbeeld kan dan toch gepresteerd hebben op een bepaald ERK-niveau. De **CvE**-cesuur is daarom geen aanduiding van een prestatie op ERK-niveau. Om de prestatie van de kandidaat als zodanig te kwalificeren is een extra omzetting van de score nodig, gebaseerd op de score die vereist is voor de uitspraak dat de kandidaat op een bepaald ERK-niveau heeft gepresteerd. Deze score kan, afhankelijk van het betreffende ERK-niveau, boven of onder de **CvE**-cesuur liggen.

Het College voor Examens zal ook in de toekomst de examens op gebruikelijke wijze normeren. Daarnaast zal het wellicht mogelijk zijn om per examen een minimumscore aan te geven waarbij een prestatie geleverd is op een voor een bepaald schooltype relevant ERK-niveau.

3. Voorbeelden van examenopgaven op niveau A2, B1, B2, C1

Per ERK-niveau en descriptor zijn voorbeelden van mogelijke eindexamenopgaven uitgewerkt. Deze kunt u als een apart document downloaden op de site www.examenblad.nl.

3.1 Toelichting bij de voorbeelden

Onder opgave wordt hier verstaan de combinatie van tekst en vraag of vragen. De voorbeelden zijn gekozen uit de in de afgelopen jaren afgenomen eindexamens moderne vreemde talen. De keuze van de voorbeelden is verspreid over alle moderne vreemde talen.

De voorbeelden zijn wat betreft soorten vragen en teksten niet uitputtend; zij dienen allereerst om een aanduiding van de verschillende niveaus te geven.

De voorbeelden hebben betrekking op de niveaus A2-B1-B2-C1 en zijn ingebed in het indelingssysteem van Taalprofielen. Als houvast staan voorafgaand aan de voorbeeldopgaven de bij het niveau behorende tekstkenmerken en strategieën.

Op niveau C1, bij de descriptor instructies lezen, ontbreekt een voorbeeld. Tot nu toe bevatten de examens geen opgave op dit zeer gespecialiseerde terrein.

4. Het Europees Referentiekader en Taalprofielen

De examens zijn gekoppeld aan het Europees Referentiekader (ERK) Hierdoor is de globaal geformuleerde eindterm voorzien van niveauaanduidingen. Hierbij is mede gebruik gemaakt van Taalprofielen. In dit hoofdstuk worden beide documenten nader toegelicht.

4.1 Het Europees Referentiekader

Oorsprong en doel

Aan de basis voor de ontwikkeling van het ERK stond een conferentie die in 1991 in Zwitserland plaats vond en waarop werd besloten een zogenoemd 'Common European Framework of Reference' (CEFR) te ontwikkelen. Een dergelijk document moest als doel hebben:

- De samenwerking tussen allerlei Europese onderwijsinstututen in de verschillende landen te stimuleren;
- Een stevige basis te vormen voor een bilaterale erkenning van taalkwalificaties (diploma's, certificaten);
- Leerlingen, studenten, leraren, ontwikkelaars van cursussen en materialen, testinstututen en onderwijsmanagers behulpzaam te zijn bij hun activiteiten.

Om deze doelen te kunnen bereiken werd een systeem van niveaus voor taalvaardigheid ontwikkeld, dat overal in Europa gehanteerd zou moeten worden. Het streven naar meer samenhang in de taalniveaus van de verschillende Europese landen is niet nieuw. Reeds in 1980 verscheen bij de Raad van Europa (Straatsburg) in verschillende talen een niveaubeschrijving, die als 'drempelniveau' (Threshold Level, Kontaktschwelle, Niveau Seuil) onder andere een rol speelde bij de beschrijving van de toenmalige niveaus voor mavo-C en mavo-D.

Het Europees Referentiekader: zes niveaus, vijf 'gebruiksterreinen' (taalvaardigheden)

Het ERK beschrijft de taalvaardigheden op basis van vijf 'gebruiksterreinen'¹³ en zes competentieniveaus.

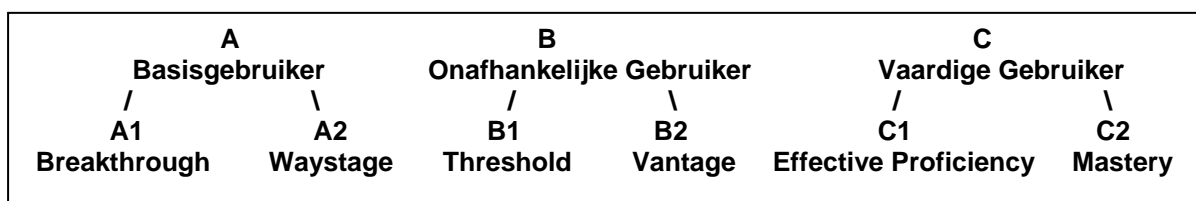
Zes niveaus

De zes competentieniveaus hebben in het Europese document de volgende namen gekregen:

- * **Breakthrough**
- * **Waystage**
- * **Threshold**
- * **Vantage**
- * **Effective operational proficiency**
- * **Mastery**

Een paar van de oorspronkelijke namen uit het document van de Raad van Europa (*Waystage*, *Vantage*) laten zich moeilijk vertalen. Wanneer we ze echter koppelen aan de klassieke indeling van een basisniveau, een middenniveau en een gevorderd niveau, ontstaat er een vertakt systeem dat begint bij een eerste opdeling in drie brede niveaus A, B en C, en wordt verder onderverdeeld in A1, A2, B1, B2, C1 en C2. Zo wordt geïllustreerd hoe de niveaus samenhangen.

¹³ Die vijf 'gebruiksterreinen', zijnde de taalvaardigheden, verdienen misschien enige uitleg. De gebruikelijke indeling voor gespreksvaardigheid is in het ERK opgedeeld in 'spreken' en 'gesprekken voeren'. Omdat deze syllabus alleen betrekking heeft op leesvaardigheid, wordt voor meer informatie over de andere vaardigheden verwezen naar de 'Handreiking moderne vreemde talen havo/vwo'.



Voor het eerste niveau is slechts beginnerskennis vereist (A1) Vervolgens klimt het niveau op tot C2 dat een vrijwel perfecte beheersing beschrijft ('volledige beheersing', Trim¹⁴) Deze niveaus worden ondertussen overal in Europa gehanteerd en dus ook in het buitenland begrepen. Zo wordt internationale vergelijking van taalniveaus tussen de verschillende landen mogelijk.

Globale beschrijving van de taalvaardigheden op de zes niveaus

In de onderstaande tabel worden de niveaus gepresenteerd in globale schalen, die de systematiek en het niveau duidelijk moeten maken aan niet-specialisten. Deze schalen geven een globaal beeld van de competenties waarover een taalleerder moet beschikken als hij dit niveau 'heeft'. In deze niveaus komen alle vaardigheden voor, zij het tamelijk globaal.

Vaardige gebruiker	C2	Kan vrijwel alles wat hij hoort of leest gemakkelijk begrijpen. Kan informatie die afkomstig is van verschillende gesproken en geschreven bronnen samenvatten, argumenten reconstrueren en hiervan samenhangend verslag doen. Kan zichzelf spontaan, vloeiend en precies uitdrukken en kan hierbij fijne nuances in betekenis, zelfs in complexere situaties, onderscheiden.
	C1	Kan een uitgebreid scala van veeleisende, lange teksten begrijpen en de impliciete betekenis herkennen. Kan zichzelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder daarvoor aantoonbaar naar uitdrukkingen te moeten zoeken. Kan flexibel en effectief met taal omgaan ten behoeve van sociale, academische en beroepsmatige doeleinden. Kan een duidelijke, goed gestructureerde en gedetailleerde tekst over complexe onderwerpen produceren en daarbij gebruikmaken van organisatorische structuren en verbindingswoorden.
Onafhankelijke gebruiker	B2	Kan de hoofdgedachte van een ingewikkelde tekst begrijpen, zowel over concrete als over abstracte onderwerpen, met inbegrip van technische besprekingen in het eigen vakgebied. Kan zo vloeiend en spontaan reageren dat een normale uitwisseling met moedertaalsprekers mogelijk is zonder dat dit voor een van de partijen inspanning met zich meebrengt. Kan duidelijke, gedetailleerde tekst produceren over een breed scala van onderwerpen; kan een standpunt over een actuele kwestie uiteenzetten en daarbij ingaan op de voor- en nadelen van diverse opties.
	B1	Kan de belangrijkste punten begrijpen uit duidelijke standaardteksten over vertrouwde zaken die regelmatig voorkomen op het werk, op school en in de vrije tijd. Kan zich redden in de meeste situaties die kunnen optreden tijdens het reizen in gebieden waar de betreffende taal wordt gesproken. Kan een eenvoudige lopende tekst produceren over onderwerpen die vertrouwd of die van persoonlijk belang zijn. Kan een beschrijving geven van ervaringen en gebeurtenissen, dromen, verwachtingen en ambities en kan kort redenen en verklaringen geven voor meningen en plannen.

¹⁴ Trim J.L.M. 1978 *Some Possible Lines of Development of an Overall Structure for a European Unit Credit Scheme for Foreign Language Learning by Adults*, Raad van Europa.

Basisgebruiker	A2	Kan zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang (bijvoorbeeld persoonsgegevens, familie, winkelen, plaatselijke geografie, werk). Kan communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen. Kan in eenvoudige bewoordingen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van directe behoeften beschrijven.
	A1	Kan vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen gericht op de bevrediging van concrete behoeften begrijpen en gebruiken. Kan zichzelf aan anderen voorstellen en kan vragen stellen en beantwoorden over persoonlijke gegevens zoals waar hij/zij woont, mensen die hij/zij kent en dingen die hij/zij bezit. Kan op een simpele wijze reageren, aangenomen dat de andere persoon langzaam en duidelijk praat en bereid is om te helpen.

Nadere concretisering in descriptoren

Een verdere concretisering van deze algemene beheersingsniveaus vormen de globale en gedetailleerde descriptoren. Deze zijn rechtstreeks afgeleid van het algemene beheersingsniveau zoals dat voor alle vaardigheden is geformuleerd. Zo ontstaat een samenhangend stelsel van doelen voor het vreemde talen onderwijs in Europa. De niveaus zijn overigens *cumulatief*, dat wil zeggen dat beheersing op een bepaald niveau inhoudt dat alles wat ligt op een onderliggend niveau óók wordt beheerst.

De globale descriptoren zijn ingedeeld in een aantal clusters. Voor lezen worden de volgende clusters onderscheiden:

- Het lezen van correspondentie
- Het oriënterend lezen
- Het lezen om informatie op te doen
- Het lezen van instructies

Elk van de globale descriptoren wordt weer onderverdeeld in gedetailleerde descriptoren in de vorm van de zogenoemde can-do statements.

4.2 Taalprofielen

Om de eindtermen van het examenprogramma te kunnen 'vertalen' in niveaus van het Europees Referentiekader is gebruik gemaakt van Taalprofielen. Taalprofielen is in opdracht van het ministerie van OC&W gemaakt en door Cito gevalideerd¹⁵. De publicatie geeft een overzicht van alle niveaus van het ERK geïllustreerd met can-do statements die van voorbeelden van concrete taalgebruikssituaties zijn voorzien.

Taalprofielen zijn opgebouwd per vaardigheid. Voor leesvaardigheid worden de volgende zaken beschreven:

- *Het ERK-niveau*. Hier wordt een beschrijving gegeven van het algemene beheersingsniveau dat moet worden getoond bij een bepaald niveau.
- *De tekstkenmerken*. Om teksten te kunnen 'toewijzen' aan een bepaald niveau, noemt het ERK een aantal kenmerkende criteria waaraan een tekst binnen dat niveau moet voldoen. Die criteria hebben o.a. betrekking op onderwerp, woordgebruik en zinsbouw, tekstindeling en tekstlengte.
- *De te hanteren strategieën*. Hierbij gaat het erom dat de taalleerder een aantal receptieve strategieën hanteert die hem helpen de te lezen tekst te begrijpen. Kernwoorden daarbij zijn signalen herkennen en interpreteren.

¹⁵ Voor deze validatie is een groep experts bijeen gebracht die onafhankelijk van elkaar hebben gekeken naar de logische opbouw in moeilijkheidsgraad, zowel wat betreft de can-do statements als waar het gaat om de voorbeelden, die ter illustratie aan de can-do statements zijn gekoppeld. De mate van overeenstemming was zo groot dat kan worden aangenomen dat het instrument voldoende draagvlak heeft om een ingewikkeld proces als de inschatting van het examenprogramma te kunnen dragen.

- *De globale descriptoren.* Deze descriptoren zijn voor leesvaardigheid ingedeeld volgens de al eerder vermelde clustering.
- *De gedetailleerde descriptoren.* Deze descriptoren beschrijven precies wat een taalleerder op een bepaald niveau moeten kunnen (laten zien). Deze descriptoren zijn niet uitputtend.
- *Voorbeelden van taalgebruikssituaties.* Voor elk van de gedetailleerde descriptoren zijn taalgebruikssituaties opgenomen. Daarbij gaat het om voorstelbare communicatieve situaties waarin de taalleerder terecht kan komen en waarin hij/zij het bij het niveau behorend gedrag moet vertonen. Deze taalgebruikssituaties zijn niet uitputtend, evenmin als de genoemde tekstsoorten en tekstkenmerken.

Voor de niveaus A2 tot en met C1 volgen hier de beschrijvingen voor leesvaardigheid uit Taalprofielen. C2 is daarin niet opgenomen. Bij C2 gaat het om een hoog vaardigheidsniveau dat pas bereikt wordt na een aantal jaren leven en werken in een land waar de vreemde taal gesproken wordt of na een academische opleiding in de vreemde taal. Voor het schoolonderwijs is dit niveau niet relevant. In Taalprofielen is het dan ook niet uitgewerkt.

A2	Kan korte, eenvoudige teksten lezen. Kan specifieke voorspelbare informatie vinden in eenvoudige, alledaagse teksten zoals advertenties, menu's en dienstregelingen. Kan korte, eenvoudige, persoonlijke brieven begrijpen.
B1	Kan teksten begrijpen die hoofdzakelijk bestaan uit zeer frequente dagelijkse, of aan het werk gerelateerde taal. Kan de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen in persoonlijke brieven begrijpen.
B2	Kan artikelen en verslagen lezen die betrekking hebben op eigentijdse problemen, waarbij de schrijvers een bijzondere attitude of standpunt innemen. Kan eigentijds literair proza begrijpen.
C1	Kan lange en complexe feitelijke en literaire teksten begrijpen, en het gebruik van verschillende stijlen onderkennen. Kan specialistische artikelen en lange technische instructies begrijpen, zelfs wanneer deze geen betrekking hebben op het eigen terrein.

Voor de globale en gedetailleerde descriptoren wordt verwezen naar paragraaf 2.2 en naar de voorbeelden van opgaven (hoofdstuk 3).

5. Het koppelingsonderzoek

Om de examens te kunnen koppelen aan het Europees Referentiekader is een tweetal onderzoeken uitgevoerd die uiteindelijk hebben geresulteerd in de toetsspecificatie zoals deze in hoofdstuk 2 is verwoord. In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens ingegaan op de relatie tussen het tot 2007 geldende examenprogramma en het ERK (5.1), daarna wordt weergegeven op welke ERK-niveaus de opgaven van examens uit het recente verleden zich bevinden (5.2).

5.1 Het examenprogramma gekoppeld aan het Europees Referentiekader

Ook in het tot 2007 geldende examenprogramma worden de eindtermen in vrij globale bewoordingen geformuleerd. En tevens zijn deze eindtermen voorzien van een niveauspecificatie, en wel in vier niveaus. In die niveauspecificatie wordt het verschil tussen havo en vwo voor alle talen als volgt weergegeven:

	havo	vwo
Arabisch	3	4
Duits	3	4
Engels	3	4
Frans	3	4
Russisch	2	3
Spaans	3	4
Turks	3	4

Tabel 1: Niveauspecificatie in examenprogramma tot 2007

Om een uitspraak te kunnen doen over de vergelijkbaarheid van het tot 2007 geldende examenprogramma en het ERK heeft de SLO, in opdracht van het ministerie het nieuwe examenprogramma ingeschaald in het ERK. Om dit te kunnen doen was het nodig om de specificaties van het oude examenprogramma te vergelijken met de niveauspecificaties van het ERK, zoals ze zijn verwoord in Taalprofielen. Die vergelijking leidde tot de volgende tabel, waarin de grijze kolommen de specificaties uit het oude examenprogramma weergeven, de witte kolommen het ERK.

categoriën	Niveaubeschrijvingen eindexamenprogramma's tot 2007			Niveaubeschrijvingen volgens Europees Referentiekader			
	niveau 2	niveau 3	niveau 4	A2	B1	B2	C1
onderwerpen	teksten binnen de belevingswereld	breed scala aan onderwerpen buiten de belevingswereld	breed scala aan onderwerpen buiten de belevingswereld	alledaags, concreet en bekend	vertrouwd alledaags werkgerelateerd	alledaags en aansluiten bij eigen vakgebied	alle onderwerpen
woordgebruik / zinsbouw	ongecomplexeerd redundantie, vrij concreet	redundant woordgebruik en vrij concreet	weinig redundant en abstract	hoogfrequent of internationale woorden, helder van structuur	eenvoudig en alledaags	geen beperkingen mits woordenboek voorhanden	laag frequent en specialistisch woordgebruik lange samengestelde zinnen
tekstindeling	transparante opbouw	transparant, ook impliciete informatie	complex, impliciete informatie	visuele ondersteuning	goed gestructureerd	geen beperkingen	complexe teksten en ingewikkelde instructie-teksten
tekstlengte				kort	langer	geen rol	geen rol

Tabel 2: vergelijking niveaus examenprogramma tot 2007 met niveaus ERK

Deze methodiek maakte het mogelijk te bepalen op welk niveau van het Europees Referentiekader de niveauspecificaties van het tot 2007 geldende examenprogramma zich bevinden. Op basis hiervan kwam het onderstaande overzicht tot stand, waarin niet alleen de niveaus zijn gespecificeerd, maar ook een indeling is gemaakt naar de globale descriptoren uit het ERK.

ERK	havo	vwo
algemene leesvaardigheid (beheersingsniveau)	B2	B2/C1
correspondentie lezen	B2	B2
oriënterend lezen	B2	B2/C1
lezen om informatie op te doen	B2	C1
instructies lezen	B2	B2

Tabel 3: Niveau voor Arabisch, Duits, Engels, Frans, Spaans, Turks op basis van vergelijking examenprogramma tot 2007 en ERK

Met uitzondering van Russisch geldt deze inschatting voor alle talen. Voor Russisch ziet de tabel er als volgt uit:

ERK	havo	vwo
algemene leesvaardigheid (beheersingsniveau)	A2	B2
correspondentie lezen	A2	B2
oriënterend lezen	A2	B2
lezen om informatie op te doen	B1	B2
instructies lezen	A2	B2

Tabel 4: Niveau voor Russisch op basis van vergelijking examenprogramma tot 2007 en ERK

Het examenprogramma (geldend tot 2007) maakte alleen niveauonderscheid tussen havo en vwo. De niveauspecificatie (van 1 tot 4) was voor alle talen gelijk, met uitzondering van Russisch (zie tabel 1). Met andere woorden het havo-examen Frans zou even moeilijk moeten zijn als het havo-examen Engels. Het koppelingsonderzoek op opgave niveau maakte zichtbaar dat er een verschil is tussen examenprogramma en de uitwerking ervan voor de verschillende talen. Hierover gaat de volgende paragraaf.

5.2 Het niveau van examenopgaven en het Europees Referentiekader

Cito heeft een standaardbepaling uitgevoerd op de examenopgaven van alle schoolniveaus van de basisberoepsgerichte leerweg van het vmbo tot en met het vwo.¹⁶ Dit onderzoek betrof examenopgaven uit het recente verleden voor de vakken Arabisch, Duits, Engels, Frans, Russisch, Spaans en Turks. Op basis hiervan is vastgesteld op welk niveau/ op welke niveaus van het ERK de opgaven van de verschillende examens gericht zijn. In paragraaf 2.1 zijn daaruit de consequenties getrokken voor de toekomstige samenstelling van de examens voor deze talen.

'Standaardbepaling' is een procedure die het mogelijk moet maken om een uitspraak te doen over het niveau (in dit geval het ERK-niveau) dat een kandidaat bij het juist beantwoorden van de vragen in een examen kan bereiken.¹⁷

Bij standaardbepaling hoort een procedure waarbij deskundige beoordelaars wordt gevraagd aan te geven welk minimum ERK-niveau is vereist om een opgave goed te maken. Een hoge beoordelaarsovereenstemming is een vereiste om met zekerheid uitspraken over een niveau te kunnen doen.

¹⁶ Cito, *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader*, Arnhem, 2006.

Cito, *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid Arabisch, Russisch, Spaans en Turks aan het Europees Referentiekader*, 2007.

¹⁷ Als een examen bijvoorbeeld hoofdzakelijk B1 opgaven bevat, en de kandidaat maakt die allemaal goed, dan heeft die kandidaat een prestatie geleverd op B1 niveau. Het is mogelijk dat hij ook op B2 zou kunnen presteren, maar op grond van dat examen kan dat niet geconstateerd worden omdat het examen geen, of te weinig B2 opgaven bevat.

De methode gebruikt bij de standaardbepaling hield, in het kort, het volgende in: een representatieve selectie van examenopgaven uit ieder examen leesvaardigheid (van vmbo tot vwo) moderne vreemde talen werd, in willekeurige volgorde, aan beoordelaars voorgelegd. Zij dienden aan te geven welk minimum ERK-niveau zij noodzakelijk achtten voor de juiste beantwoording van iedere opgave.

Uit de standaardbepaling blijkt dat voor Arabisch, Engels, Frans, en Spaans het gemiddelde niveau van de onderzochte opgaven geleidelijk stijgt van examen naar examen.

Voor Duits bleek het ERK-niveau van de onderzochte opgaven gelijk voor havo en vwo. Dit kan verklaard worden door de mogelijkheid dat de bij de standaardbepaling gebruikte opgaven havo en vwo door toeval niet of weinig van elkaar in ERK-niveau verschilden.

Eerder in deze syllabus (paragraaf 2.1) is gesteld, dat de examens havo Duits zich op een minder hoog niveau dan de examens vwo dienen te bewegen. In de praktijk betekent dit dat opgaven op het niveau B2 voor Duits havo een minder groot aandeel in de examens mogen hebben dan in de vwo examens Duits.

Voor Russisch en Turks verschilde het niveau van de onderzochte opgaven voor havo en vwo ook niet heel duidelijk van elkaar. Eerder in deze syllabus (paragraaf 2.1) is te zien, hoe hiermee in de praktijk wordt omgegaan.

6. Het centraal examen

Zittingen centraal examen

Raadpleeg hiervoor Het Examenblad, www.examenblad.nl

Vakspecifieke regels correctievoorschrift

Voor moderne vreemde talen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 Open vragen dienen in het Nederlands beantwoord te worden, tenzij uit de vraagstelling blijkt dat het antwoord in de vreemde taal mag of moet staan. Indien toch de vreemde taal is gebruikt, worden aan het antwoord 0 scorepunten toegekend.
- 2 Met taalfouten wordt in de beoordeling geen rekening gehouden.

Hulpmiddelen

Raadpleeg hiervoor Het Examenblad, www.examenblad.nl

Literatuur

- Cito, *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader*, Arnhem, 2006.
- Council of Europe, *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*, Strasbourg, Raad van Europa, 2001.
- Hest, E.van, John H.A.L. de Jong, Gé Stoks, *Nederlandse taalkwalificaties in Europees verband*, Enschede/Arnhem, 2001.
- Liemberg, E. en D.Meijer, *Taalprofielen*, Enschede, 2004.
- Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, *Koers VO*, Den Haag, 2003.
- Trim J.L.M. *Some Possible Lines of Development of an Overall Structure for a European Unit Credit Scheme for Foreign Language Learning by Adults*, Raad van Europa, 1978.
- SLO, *Handreiking moderne vreemde talen havo/vwo*, Enschede, 2006.
- SLO, *De koppeling van de examenprogramma's moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader*, Enschede, 2006

Bijlage 1. Examenprogramma moderne vreemde talen en literatuur havo/vwo

Het eindexamen

Het eindexamen bestaat uit het centraal examen en het schoolexamen.

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

- Domein A Leesvaardigheid
- Domein B Kijk-en luistervaardigheid
- Domein C Gespreksvaardigheid
- Domein D Schrijfvaardigheid
- Domein E Literatuur
- Domein F Oriëntatie op studie en beroep.

Het centraal examen

Het centraal examen heeft betrekking op domein A.

De CEVO stelt het aantal en de tijdsduur van de zittingen van het centraal examen vast.

De CEVO maakt een specificatie bekend van de examenstof van het centraal examen, waarbij in elk geval het niveau in termen van het Europees Referentiekader wordt vastgesteld.

Het schoolexamen

Het schoolexamen heeft betrekking op:

- de domeinen en subdomeinen waarop het centraal examen geen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: een of meer domeinen of subdomeinen waarop het centraal examen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

De examenstof

Domein A: Leesvaardigheid

1. De kandidaat kan:
 - aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
 - de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
 - de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
 - relaties tussen delen van een tekst aangeven;
 - conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.

Domein B: Kijk- en luistervaardigheid

2. De kandidaat kan:
 - aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
 - de hoofdgedachte van een tekst aangeven;
 - de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
 - conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de spreker(s);
 - anticiperen op het meest waarschijnlijke vervolg van een gesprek;
 - aantekeningen maken als strategie om een tekst aan te pakken.

Domein C: Gespreksvaardigheid

Subdomein C1: Gesprekken voeren

3. De kandidaat kan:
- adequaat reageren in sociale contacten met doeltaalgebruikers;
 - informatie vragen en verstrekken;
 - uitdrukking geven aan gevoelens;
 - zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden;
 - strategieën toepassen om een gesprek voortgang te doen vinden.

Subdomein C2: Spreken

4. De kandidaat kan verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden.

Domein D: Schrijfvaardigheid

Subdomein D1: Taalvaardigheden

5. De kandidaat kan:
- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
 - informatie vragen en verstrekken;
 - verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden;
 - een verslag schrijven. Voor havo: geldt alleen voor Engelse en Turkse taal en literatuur. Voor vwo: geldt niet voor Russische taal en literatuur.

Subdomein D2: Strategische vaardigheden

6. De kandidaat kan met behulp van:
- een tekstverwerkingsprogramma een tekst schrijven;
 - (elektronisch) naslagmateriaal teksten opstellen.

Domein E: Literatuur

Subdomein E1: Literaire ontwikkeling

7. De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met ten minste drie literaire werken.

Subdomein E2: Literaire begrippen (alleen vwo)

8. De kandidaat kan literaire tekstsoorten herkennen en onderscheiden, en literaire begrippen hanteren in de interpretatie van literaire teksten.

Subdomein E3: Literatuurgeschiedenis (alleen vwo)

9. De kandidaat kan een overzicht geven van de hoofdlijnen van de literatuurgeschiedenis en de gelezen literaire werken plaatsen in dit historisch perspectief.

Domein F: Oriëntatie op studie en beroep

Bijlage 2. De plaats van de moderne vreemde talen in de profielen havo

In alle profielen is Engels een verplicht vak in het gemeenschappelijk deel. In alle profielen van het vwo moet naast Engels nog een tweede vreemde taal worden aangeboden. Het is verder aan de school om te bepalen welke talen (naast Engels) aangeboden worden zowel in het gemeenschappelijk deel als voor de profielvakken en vrije keuzevakken.

havo

	C en M		E en M		N en G		N en T	
Gemeenschappelijk deel	Engels	360 slu	Engels	360	Engels	360	Engels	360
Profielvak verplicht	2 ^e mvt	400						
Profiel-keuzevak	3 ^e mvt	400	2 ^e mvt	400				
Vrije keuzevak	3 ^e of 4 ^e mvt	400	3 ^e mvt	400	2 ^e mvt	400	2 ^e mvt	400

Toelichting:

Gemeenschappelijk deel:

- Alleen Engels is verplicht in het gemeenschappelijk deel.

Profielvak verplicht:

- Alleen in het profiel C en M is een tweede moderne vreemde taal verplicht. De school bepaalt het aanbod en de keuzemogelijkheden voor de leerling. De talen die aangeboden kunnen worden zijn Frans, Duits, Spaans, Italiaans, Russisch, Arabisch, Turks en Fries. Deze vakken kennen een centraal examen (behalve bij Italiaans).

Profielkeuzevak:

- In de profielen E en M en C en M kan de school een tweede respectievelijk derde moderne vreemde taal aanbieden. Als profielkeuzevak kent de gekozen taal een centraal examen.

Vrije keuze examenvak:

- In alle profielen kan de leerling een moderne vreemde taal kiezen als vrije keuze examenvak. Hij doet daarin ook het centraal examen. Een keuze examenvak is altijd een volledig vak.

Geheel vrij deel:

- Voor de talen Spaans, Turks, Arabisch, Russisch en Italiaans kan de school ook een zogenaemde startersvariant¹⁸ aanbieden. Deze variant kent alleen een schoolexamen¹⁹.

Er is dus sprake van een centraal examen voor de talen in het algemeen deel, talen die een verplicht profielvak zijn en talen die gekozen zijn als profielkeuzevak of vrije keuze examenvak. In alle gevallen gaat het om een en hetzelfde examen.

¹⁸ Met startersvarianten kan vanaf de 4^{de} klas worden begonnen. De vakken Spaans elementair, Italiaans elementair, Russisch elementair, Arabisch elementair en Turks elementair kunnen alleen als keuzevak in het vrije deel gekozen worden.

¹⁹ Zie hiervoor de 'Handreiking schoolexamen mvt – elementair, SLO 2007'.